

חברות וחברי ועדת החוקה שלום רב,

לקראת הדיון שיתקיים מחר **בחוק המישוש** אנו מבקשים להביע הערכה למאמצים שעשו יו"ר הוועדה והיועצת המשפטית כדי להגיע להבנות עם המשטרה ולצמצם את ההסדר הגורף שהוצע מלכתחילה.

בטרם נפנה ל**נוסח החדש של הצעת החוק**, אנו מבקשים להפנות את תשומת הלב לכך, שהסוגיות שנדונו במהלך הדיון בחוק המישוש, בכל הנוגע ל**סמכויות העיכוב והחיפוש ולאופן הפעלתן בידי המשטרה**, **ימשיכו ללוות את הוועדה** גם בעתיד, ובין היתר, במהלך הדיון הצפוי בהצעת "חוק החיפוש הגדול", שמטרתה "להשלים את הסדרת דיני החיפוש והתפיסה של רשויות האכיפה בהליכים הפליליים" (ראו דברי ההסבר להצעת חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - המצאה, חיפוש ותפיסה) התשע"ד-2014 (הצ"ח ממסלה 867 ע' 574).

כך למשל, תופעת **התיוג האתני ושימוש יתר בסמכויות שיטור** נגד יוצאי אתיופיה, ערבים ובעלי חזות מזרחית חייבת להטריד את מנוחת כולנו. תופעה זו, פוגעת בבנות ובבני קבוצות מיעוט, פוצעת את המרקם החברתי העדין של החברה הישראלית, ובסופו של דבר פוגעת גם בתפקוד המשטרה ובאמון שהציבור רוחש לה (ראו עוד במכתבנו הראשון (מיום 8.11.2015) פסקאות 7-1).

רק אתמול זכינו לתזכורת מצמררת לכך במסמך של **גל גבאי**, שממחיש כיצד גוון עור כהה הופך אדם ל"**החשוד המיידי**": כיצד צעירים יוצאי אתיופיה, זוכים ליחס משפיל, עוברים חיפוש בלתי חוקי, הופכים לחשודים בפריצה ומובלים לניידת רק בגלל צבע עורם – והכול, שעה שעל הספסל מולם יושבים צעירים "לבנים" באין מפריע ("המערכת", שידורי רשת 11.1.2016 – דקה 40).

חשוב להדגיש, כי **הדיון ההכרחי בתופעה אינו מסמן את המשטרה כגזענית**, ועל כן גם אין מקום לתגובה הפבלובית, הנעלבת, של משטרת ישראל כל אימת שעולות טענות בעניין זה.

אדרבא – כפי שמסבירה גל גבאי – הטייה אתנית ופעולה על יסוד סטיגמות ודעות קדומות טבועות בכל אחת ואחד מאיתנו. ורק מרגע שמכירים במציאות מצערת זו יש סיכוי לתקנה. בהקשר של הפעלת סמכויות שלטוניות, ובפרט **סמכויות שיטור שפוגעות בכבוד האדם ובחירותו**, נודעת חשיבות עצומה לקביעת מנגנונים להתמודדות עם התיוג האתני: תיעוד, דיווחיות, אכיפת נהלים, הדרכות ועוד.

התיוג האתני שראינו בסרט של גל גבאי לא הפתיע אותנו, אבל נדהמנו לגלות שהמשטרה ממשיכה לבצע חיפוש בלתי חוקיים "בהסכמה" כביכול, וזאת למרות שניציגה סיפרו לוועדה בדיון הקודם, שהצורך בחוק המישוש נולד לאחר שהמשטרה הפסיקה להפעיל את הפרקטיקה האמורה כיוון שבית המשפט קבע שאיננה חוקית. יתר על כן, נציג המשטרה סיפר לוועדה בדיון הקודם, שבגלל שאין מבצעים "חיפוש בהסכמה" אין למשטרה כלים להתמודד עם סכינאות, ושעקב כך נפגעה האכיפה של האיסור על החזקת סכין. **במכתבנו השני** (מיום 14.12.2015; פסקאות 7-11) הראנו שבניגוד למצג שקיבלה הוועדה אין ירידה באכיפה, ועכשיו גם מסתבר גם ממשיכה לבצע חיפוש בלתי חוקיים.

התשתית העובדתית הזעומה והמצגים הלא-מדויקים שקיבלה הוועדה לפני הדיון בחוק המישוש ובמהלכו, הם למרבה הצער דוגמה מייצגת ומאפיינת של הליכי חקיקה רבים ושל התנהלות הרשות המבצעת אל מול הכנסת.

אנו חוזרים ומפצירים בחברות וחברי הכנסת **לפעול לשינוי המצב מן היסוד**: בכל מקרה שבו מתבקשת ועדה של הכנסת לאשר סמכויות חדשות לרשות המבצעת עליה לדרוש ולקבל **מבעוד מועד את התשתית העובדתית המלאה**, שמבססת לדעת הרשות את הצורך בחקיקה, ומענה בכתב לכל השאלות שיופנו לרשות (ר' פסקה 15 למכתבנו השני (מיום 14.12.2015)).

באשר לנוסח החדש של הצעת חוק המישוש

כאמור, הנוסח המוצע מסמן התקדמות משמעותית שיש לברך עליה. ויחד עם זאת, עדיין יש מספר נקודות שראוי לחדד ולתקן על מנת שיושג איזון ראוי ומידתי בין הצורך המוסכם להיאבק בפגיעים ביטחוניים ופליליים לבין זכויות האדם וכבודו.

- ההסדר החדש מסמך שוטר לערוך חיפוש על אדם ולבדוק שאין הוא נושא נשק בניגוד לדין, גם אם אין דבר שמחשיד אותו בעבירה זו, ובלבד שקיים חשד סביר שהוא "עומד לבצע עבירת אלימות". לצד זה נקבעת מעין-חזקה, שלפיה קיים חשד שאדם עומד לבצע עבירת אלימות שעה שהוא "מתנהג באופן בריוני ובכלל זה משמיע גידופים או איומים או מתנהג באופן מרתיע או מפחיד".
- אין חולק שהתנהגויות מעין אלו עשויות להקים בנסיבות מסוימות חשד כאמור. יחד עם זאת, על רקע הפרשנות המרחיבה, לעיתים יצירתית, שניתנת להוראות החוק בשטח, מוצע להדק את הקשר בין כל אחת מההתנהגויות האמורות לבין עבירת אלימות. זאת, למשל, על דרך הוספת הבהרה בסיפא לסעיף:

"יראו חשד סביר כאמור, בין היתר, אם במקום ציבורי האדם מתנהג בבריונות, ובכלל זה משמיע גידופים או איומים או מתנהג באופן מרתיע או מפחיד אחר, והכול באופן שמעורר חשד סביר שהוא עומד לבצע עבירת אלימות נגד אותו אחר".

- בהתאם לנוסח המוצע, תהא למשטרה סמכות לחפש על גופו של אדם גם אם אין לגביו חשד שהוא עומד לבצע עבירת אלימות, רק בשל כך שחשד כאמור מתעורר "לגבי חברת אנשים" שהוא נמנה עליה. הסדר זה מנוגד לעקרונות יסוד של המשפט הפלילי, לחזקת החפות, ופגם זה מחמיר בשים לב למשמעות המעורפלת של המונח "חבורה".
- מוצע לבטל הסדר זה, ולכלל הפחות לשנות אותו באופן שחיפוש לא ייערך על גופו של אדם רק בשל עצם העובדה שהוא "בחבורת אנשים".

באשר להוראת השעה שמאפשרת חיפוש ללא חשד ב"אזור" מוכרז

- "אזור" הוא מונח רחב ובלתי מוגבל כמעט מבחינה גיאוגרפית (הקרח מפשיר באזור הקוטב; פלוני סובל מכאב באזור כיס המרה). הדעת נותנת שאזור "הכרזה" יהיה מוגבל לשכונה או למתחם עירוני, שאחרת אנו עלולים להגיע למצב שבו הכרזה תתפרש על פני המחוז כולו. יחד עם זאת, הוועדה עדיין לא קיבלה ולו רמז, על טיב "האזורים" שבהם נזקקה המשטרה לסמכויות חיפוש ללא חשד על מנת להתמודד עם איום ביטחוני, ורק לאחר קבלת הסברים בהקשר זה היא תוכל להתייחס לנוסח המוצע ולהתאימו לצרכים.
- הדיווח על הפעלת סמכויות חיפוש "ביטחוניות" צריך להיות תדיר יותר (לפחות פעמיים בשנה). ולבטח שיש מקום שיהא מפורט בהרבה מהמוצע. כך למשל, אין להסתפק בהערכתו הסוביקטיבית של השר באשר ל"השפעת ההכרזות... על ביטחון הציבור" ומן הראוי שהוא יספק תשתית עובדתית ונימוקים שמבססים את הערכתו לגבי "ההשפעה" ולגבי כל אחת מההכרזות. בדומה לזה יש להטיל על השר לדווח על הנוהל המסדיר את אופן ביצוע החיפוש כאמור ס"ק (ד), ועל השינויים שיוכנסו בו והסיבה לשינוי.